

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено основні напрями фінансової політики у сфері державного регулювання економіки. Подано детальну характеристику кожного з наведених напрямів.

Ключові слова: підприємництво, регулювання економіки, бюджет, податки, податкова система, податкова політика, податкові пільги, санкції, кредит, фінансова підтримка суб'єктів підприємництва.

Yacko V. V.

FINANCIAL LEVERAGES IN SYSTEM STATE ADJUSTING OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Certainly basic directions of financial policy in the field of government control of economy. The detailed description is given each of the resulted directions.

Keywords: enterprise, adjusting of economy, budget, taxes, tax system, tax policy, tax deductions, approvals, credit, sponsorship of business entities.

Вступ. Становлення нової економічної системи в Україні характеризується переходом від командно-адміністративної до ринкової економіки. Адміністративна економічна система, яка панувала аж до початку 90-х років минулого століття, опиралася на тотальне державне регулювання всіх сфер підприємництва і виявилася низькоєфективною. Розпочатий на початку 90-х років перехід України до ринкової економіки здійснювався шляхом демонтажу системи тотального державного регулювання економічних процесів і поступової трансформації на засадах ринкового саморегулювання за певного збереження державного регулювання. Усе це мало позитивний вплив на розвиток вітчизняного підприємництва. Разом з тим, його показники залишаються ще значно нижчими, ніж у розвинених країнах з ринковою економікою. Значною мірою це обумовлено низькою ефективністю діючої системи фінансового регулювання економіки. До нині не вирішеними залишаються як теоретичні, так і практичні проблеми формування механізмів фінансового стимулювання та підтримки підприємницької діяльності.

Значний внесок у розв'язання проблем розвитку підприємництва в умовах транзитивної економіки здійснили такі вітчизняні та російські науковці, як Абалкін Л.І., Александрова В.П., Воротіна Л.І., Башнянин Г. І., Геєць В.М., Гончарова Н.П., Долішній М.І., Козоріз М.А., Мельник А. Ф., Мікловда В.П., Реверчук С.К., Смовженко Т. С. та інші. Однак, проблема активізації та стабілізації вітчизняного підприємництва вимагає нових сис-

темних підходів до визначення регулюючої ролі держави щодо суб'єктів підприємницької діяльності та її впливу на формування в країні сприятливих умов для розвитку підприємництва.

Результати дослідження. Соціально-економічний розвиток України значною мірою залежить від її фінансової політики. Сучасний тип економічних відносин передбачає втручання держави на рівні, що є мінімально достатнім для того, щоб забезпечити бажані темпи розвитку економіки на довготривалу перспективу. Передусім висуваються певні вимоги до структури інструментів державного регулювання, головною з яких є мінімізація використання адміністративних важелів. У таких умовах провідні позиції у державному регулюванні економіки займають податкові інструменти. Серед найважливіших інструментів державного регулювання економіки і економічної політики взагалі є бюджет і податки.

Бюджет як економічна категорія – це сукупність суспільних відносин під час формування, розподілу та використання централізованого фонду коштів на рівні держави й органів місцевого самоврядування, необхідних державі і місцевому самоврядуванню для виконання їхніх завдань і функцій [7, с. 109]. В перехідних умовах провідна роль бюджету у перерозподілі фінансових ресурсів є об'єктивною реальністю. Адже бюджет є найбільш дієвим інструментом регулювання економічних процесів.

Кожна держава для забезпечення виконання своїх функцій повинна мати відповідно достат-

ні кошти, які акумулюються в бюджеті. Загальнодержавні фінанси використовуються для розподілу і перерозподілу з метою задоволення потреб загальнодержавного споживання через державний та місцеві бюджети й державні цільові фонди. У більшості країн з ринковою економікою через бюджет перерозподіляється 30-50% ВВП. Через Державний бюджет України перерозподіляється близько 30 % ВВП [8, с. 136]. Провідна проблема полягає у тому, щоб знайти зважені форми і методи цього перерозподілу.

Основними джерелами формування доходів бюджету є податки, збори та інші обов'язкові платежі. Зазначені джерела є не тільки методом формування доходів бюджету, а ще й інструментом впливу держави на діяльність їх платників – суб'єктів підприємницької діяльності.

Основою фінансової системи в кожній країні є податкова система. Україна протягом останніх років створює свою власну податкову систему, яка враховує досвід інших країн та особливості розвитку вітчизняної економіки. Податкова система України ґрунтується на таких основних принципах:

- стимулювання до виробничої та інвестиційної активності;
- обов'язковості сплати податків;
- рівності суб'єктів оподаткування та недопущення податкової дискримінації;
- стабільності та рівномірності сплати податків;
- інфляційної нейтральності;
- соціальної справедливості;
- наукової обґрунтованості;
- гласності.

На відміну від розвинених країн світу, податкова система України характеризується переважанням непрямих податків. Вона ґрунтується на двох основних податках – на додану вартість і на прибуток підприємств. В Україні ще не створено дієву систему оподаткування. Тут діє дуже складний механізм справляння різних видів податків, який характеризується нестабільністю, непрозорістю та нерівністю відносно платників.

При врахуванні впливу податкової системи на діяльність та поведінку платників податків пропонують використовувати податкову систему для забезпечення певної бажаної поведінки суб'єктів оподаткування, хоча це не завжди сприяє зростанню надходжень до бюджету. Так, наприклад, якщо потрібно захистити від конкуренції вітчизняні підприємства окремого сектора економіки, то можна підвищити оподаткування підприємств конкурентів або їх продукції. При цьому очікується, що запровадження вищих податків на конкурентів та їх продукцію примусить останніх встановлювати такі ціни, які будуть вищими за ціни на продукцію місцевих підприємств, котрих захищають за допо-

могою податкової політики. Однак внаслідок такого підходу населення буде змушене купувати товари за більш високими цінами. Подібна практика є недоречною, оскільки під час її застосування податкова система використовується для досягнення цілей, які їй зовсім не притаманні. Оскільки „захищеним” місцевим галузям фактично надаються субсидії за рахунок громадян та без їх відома.

Також може виникнути бажання стимулювати виробництво певних товарів чи продукції. Так, якщо стимулюється виробництво верстатів, то кожному підприємству, яке їх виробляє будуть надані певні податкові привілеї. В результаті такого стимулювання ті надходження до бюджету, що мали б сплатити виробники верстатів, має забезпечити хтось інший, тобто інші платники податків будуть змушені сплачувати до бюджету більше, фактично надавати субсидії виробнику верстатів незалежно від того, бажають вони цього, чи ні.

Якщо визначити головну мету податкової системи як забезпечення надходжень до бюджету і побудувати її відповідним чином, то тоді не виникатимуть приховані податкові субсидії та не буде перекручень у розподілі податкового навантаження. На жаль, досвід функціонування народного господарства в Україні показує недоліки чинного правового регулювання, головними з яких є: некомплектність законодавчої бази, невідповідність законів умовам господарювання, нестабільність та неефективність.

Серед основних моментів, які характеризують податкову систему з точки зору регулювання підприємницької діяльності є:

1. Частка податкових надходжень у доходах бюджету.
2. Структура податкової системи.
3. Рівень податкового навантаження.
4. Відповідність податкової системи принципам її побудови, встановленим законодавчим шляхом.
5. Наявність особливих режимів оподаткування для окремих категорій платників.
6. Рівень законодавчого забезпечення податкової системи [3, с. 11].

Дві перші характеристики податкової системи забезпечують висвітлення питання щодо бюджетних обмежень використання податків у якості регулятора розвитку підприємницької діяльності, що полягає у максимальному зниженні податкового тиску. Однак, його вирішення обмежують відповідні бюджетні обмеження.

Одним із основних інструментів податкового регулювання підприємницької діяльності є податкові пільги. Завдяки їх застосуванню досягається зниження рівня податкового навантаження на певні категорії платників податків. Однак їм притаманні і негативні моменти, такі як:

зниження рівня наповнення бюджетів, деформація конкурентних умов, зміна господарської поведінки платника з метою переведення здійснюваних операцій до категорії пільгових тощо [3, с. 13].

Порушуючи питання „податкового тягаря”, необхідно, наголосити, що обтяжливність податкової системи України визначається, насамперед, не величиною податкових ставок, а складністю й нестабільністю системи податкового адміністрування, обмеженістю господарських оборотів, деформаціями грошової сфери та фінансів підприємств. Отже, зниження податкових ставок сприятиме, перш за все, переорієнтації вивільнених коштів підприємств на фінансування цих витрат та відновлення прийняттого рівня рентабельності бізнесу. Перспективи децентралізованого фінансування завдань розвитку, що забезпечать зростання бази оподаткування в довгостроковому періоді, видаються за таких умов досить сумнівними.

Комплексність податкового реформування, передусім, пов’язується з прийняттям Податкового кодексу. Проте, до сьогодення часу в українському суспільстві відсутня узгодженість щодо того, якою має бути вітчизняна податкова система. Важливим чинником цього є загострення політичного протистояння. Привертає увагу і той факт, що в Україні до сих пір не сформовано узгодженої концепції бюджетно-податкової політики. Невизначеним залишається і можливий вплив на структуру бюджетних витрат та податкову систему України її вступ до СОТ. Останнім часом все частіше з’являються думки щодо узгодження економічної, в тому числі й податкової, політики на просторах СНД. Зрештою, орієнтири європейської інтеграції України також потребують поступового руху до європейської системи оподаткування. Довгострокове економічне зростання та якісна структурна перебудова вітчизняної економіки потребують мобілізації сил в усіх напрямках державної економічної політики. Через це на теперішньому етапі побудови податкової системи, насамперед необхідно виходити з потреби максимізації дії регуляторної та стимулюючої функцій.

Чільне місце в фінансовому регулюванні підприємництва посідають податкові пільги. Система пільг є своєрідним орієнтиром для юридичних і фізичних осіб під час вибору ними сфери діяльності, форми одержання доходів. Пільги є ефективним засобом зниження податкового тиску на платника, сприяють створенню сприятливих умов для окремих господарських суб’єктів. Водночас, ринковий механізм передбачає створення рівних умов діяльності для всіх підприємницьких структур, і тому перелік пільг в оподаткуванні не повинен бути значним.

Одним з важливих напрямів фінансового впливу держави на суб’єктів підприємництва є

встановлення норм амортизаційних відрахувань, визначення методів нарахування амортизації, застосування прискореної амортизації з метою сприяння розвитку науково-технічного прогресу.

До фінансових стимулів належить також державне фінансування розвитку галузей народного господарства, їх структурної перебудови, підготовки і підвищення кваліфікації робочої сили, науково-дослідних робіт, природоохоронних заходів.

Фінансова підтримка підприємництва в Україні з боку держави в основному здійснюється через Український фонд підтримки підприємства, Державний інноваційний фонд, фонд підтримки фермерських господарств. Основними формами підтримки є асигнування, субсидії, субвенції, дотації.

Чільне місце серед фінансових механізмів стимулювання підприємництва належить його державному кредитуванню, що має цільовий та пільговий характер. Державний кредит надається на цілі, визначені в державних економічних програмах, і є значно вигіднішим проти приватних кредитів. Поряд з державним кредитуванням підприємства існує ще одна форма його державної підтримки – надання гарантій.

Відтак основними заходами держави у сфері фінансово-кредитної підтримки є:

- надання допомоги підприємцям у формі стартового капіталу;
- лібералізація процедур надання позик;
- стимулювання комерційних банків та інших небанківських фінансово-кредитних установ щодо фінансування підприємства;
- запровадження системи гарантованих цільових позик під підприємницькі проекти.

У фінансових важелях важливе місце також займають фінансові санкції. В умовах ринку їх роль значно зростає. Відповідно до сучасного законодавства основними санкціями, які накладаються за порушення тих чи інших норм права, є: фінансові санкції у вигляді штрафів; пеня.

Висновки. Чільне місце в стимулюванні підприємництва посідають фінансові механізми впливу на підприємницьку діяльність, які застосовуються державою. В національній економіці України фінансові важелі поки що не стали ефективним засобом стимулювання розвитку підприємства, тому потребують подальшого перегляду та удосконалення. Фінансові важелі держави мають бути спрямовані не тільки на безпосереднє збільшення фінансових можливостей суб’єктів підприємства, а й на стимулювання останніх з урахуванням загальнонаціональних цілей та пріоритетів економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буднік О. Розвиток кредитної кооперації як фінансова опора сучасного сільського господарства / О. Буднік // Наукові записки. – 2006. – випуск 16 – 65с.

2. Вишневецький В.П. Інституційні аспекти податкової політики /В.П. Вишневецький // Наукові праці ДонНТУ № 103 – 1. – 2006р.- 78 с.

3. Жарко Р.П. „Окремі аспекти оцінки податкової системи України як інструмент регулювання розвитку підприємницької діяльності” / Р.П. Жарко // Економіка. Фінанси. Право. №5. – 2005. – 11- 16 с.

4. Лук'яненко І.Г. Напрями реформування бюджетно – податкової системи в Україні /

І.Г. Лук'яненко // Економіка. Фінанси. Право”. № 6 / 2004р., 26 – 32 с.

5. Медведчук С.В. Концептуальні підходи до формування фінансово-господарських відносин між державою і підприємницьким сектором економіки. / С.В Медведчук. Препр.наук.доп. – Львів, Ін-т рег. досліджень, 2000.

6. Соколовська А.М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А.М. Соколовська // Економіка України №7 /2006р. - 4 – 12 с.

7. Фінансове право України: підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.

8. Швайка О.П. Державне регулювання економіки: навчальний посібник. / О.П. Швайка– К.: Знання, (Вища освіта ХХІ століття) - 2006. – 435 с.

УДК 339.13:330.131.7

Юсипович О. І., Бойко Р. В.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ „ГОСПОДАРСЬКІ РИЗИКИ”, „ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ” ТА „ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ”

Розглянуто сутність найбільш поширених узагальнюючих термінів, таких як: „господарські ризики”, „економічні ризики” і „підприємницькі ризики”, які використовуються для означення поняття сукупності ризиків суб'єктів економіки.

Ключові слова: економічні ризики, господарські ризики, підприємницькі ризики, торговельні ризики, господарська діяльність, народне господарство.

Yusypovych O. I., Wojko R. V.

ECONOMIC ESSENCE AND CORRELATION OF CONCEPTS „ECONOMIC RISKS” AND „ENTERPRISE RISKS”

Essence of the most widespread summarizings terms is considered, such as: „economic risks”, and „enterprise risks” which are used for determination of concept aggregate risks economy subjects.

Keywords: economic risks, enterprise risks, economic activity, national economy, traid risk.

Вступ. В умовах економічної нестабільності, підсиленої світовою фінансово-економічною кризою, підвищується актуальність категорії ризику – невід'ємної складової підприємницької діяльності. Перед суб'єктами економічних відносин постає складне завдання виявлення першопричин виник-

нення ризиків, дієвих методів їх аналізу, оцінки та мінімізації [10, 11]. Запорукою успішного вирішення практичних завдань, пов'язаних з управлінням ризиками підприємницької діяльності, є теоретичні знання, як результат всебічного дослідження категорії ризику.